

A tárcá visszaadott becsülete

BAJOR ANDOR: TÜCSÖK ÉS BOGÁR

A tárcá évtizedekre elveszett a magyar irodalomból. A napilapokban nem lehetett tárcát olvasni. A helyzet végül is odáig fajult, hogy a végén már senki sem tudta pontosan megmondani, mi is az a tárcá. Az újságíró szövetség iskolájában azt tanítják a tárcáról ma is, hogy a tárcá: vonal alatt jelenik meg. Tehát csak annyit, hogy egy hely a lapban. Hogy mi minden más még, nos ezen vita folyik, tehát nem tanítják...

Hely. Maradjunk ennél a fogalomnál: hely a lapban. Felfoghatjuk ezt talán úgy is, hogy a szerkesztő biztosít hetente valakinek egy és mindig azonos helyet, aki oda ír egy tárcát. Valaha ugyebár, emlékszünk, volt ilyen szűkebb hazánkban, Szegeden is. Elég, ha Móra Ferenc nevét hozzuk elő. Szóval hely kell és író. Olyan író, aki tud tárcát írni.

Bajor Andor tud. Nagyon tud. Könyvét végiglapozva óhatatlanul nagy elődei neve jut eszünkbe. Bálint György például. No nem, mintha Bajor Andor gyanúsítható volna bármiféle epigonsággal, erről szó sincs. Másról, azonos írói attitűdről viszont annál inkább. Mert Bajor Andort ez teszi igazából jelentős íróvá; a „felháborodom, tehát vagyok” dicsérendő és íróilag jól megvalósított szokása.

Látszatra az írásra kötelezettség heti két-három flekkjének tűnnek ezek a tárcák. És lássunk csudát — valóban azok! Jelentős művekké nem a műfaj tesz írásokat, hanem az író. Bajor Andornak több erdélyi lapban van rovata. Idehozhatnánk most „a téma az utcán hever” közhelyét, de nincs szükség — Bajor Andorról szólva — reá. Az ő alkotói módszere ugyanis, ha valóságközpontú is, más alapállású. Filozofikus inkább Bajor Andor — és ebben rokon igazán Bálint Györggyel —, elmond valamit egy köznapi, jelentéktelen eset kapcsán. A kisi fél „elbocsátják” a napköziből, utazik hazafelé a vonaton, s útítársa egy bűvész. Bajor Andornak ez előbbiről a humanizmus, az utóbbiról a bürokrácia jut eszébe...

Írói fegyvertára felszereltségben versenyre kelhet a legjobban felszerelt arzenálokéval. Jól használja mindazokat az írói eszközöket, melyeket abszurd és groteszk néven szoktunk megjelölni. Jól, csak fordítva. Bajor Andor szerint ugyanis az élet maga abszurd néha és groteszk. Csak meg kell figyelni, vagy ilyen képességek hiányában el kell olvasni az ő tárcáit.

Bemegy egy üzletbe az író szemüvegvásárlási szándékkal. Köznapi ügy, ám mi derül ki? A boltban csak erősebb és csak gyengébb lencse van, mint aminő írónk szemének megfelelő partnere lehetne a világ szemlélésében. Felfogható ez a kereskedelem egyetlen anyagellátása következményének, ám fölfogható úgy is, hogy az író ilyen dolgok miatt kényszerül a világot ugráló karikákon át szemlélni, nem ő akarja így.

Bajor Andor ugyanis nem dühös író. Nagyon is szelíd. Ha tapasztal valami olyasmit, ami bosszanthatná, ő elmélkedni kezd inkább. És a tapasztalt jelenség oldaláról nézvést ez a legszörnyűbb, amit író tehet. Mert, ha dühöngene, akkor az illető jelenség kuncoghatna a markába, hiszen elérte célját: írónk és a többi ember bosszantását. Az illető jelenségnek nem adatik meg tehát a bosszankodás kegyelme. Bajor Andor szomorú arccal elmélkedni kezd róla. Hogy a dolgok megváltozzanak, hogy ne legyenek bürokraták és protekcionizmus és basáskodás és nemtörődömség, talán így elérhető, vagy csak így érhető el.

Jó könyv a Bajor Andoré. Ilyen szűk helyen nincs lehetőség a sajátos karakterű erdélyi prózista munkáinak mélyebb elemzésére, summáztatva van csak: Bajor Andor tárcái visszaadták a tárcá becsületét, s hitet ébreszthetnek az olvasóban a műfaj reneszánszát illetően. (*Dacia*, 1972.)

PETRI FERENC